

Imena u frazemima

Glavaš, Patricija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:546362>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i pedagogije

Patricija Glavaš
Imena u frazemima
Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i pedagogije

Patricija Glavaš

Imena u frazemima

Završni rad

Područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Maja Glušac

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 30. kolovoza 2021.

Patricija Glavaš, 0122230761

ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. ONOMASTIKA	7
3. FRAZELOGIJA I VRSTE FRAZEMA	9
4. IMENA U FRAZEMIMA	12
4.1. FRAZEMI S OBZIROM NA SINTAKTIČKO USTROJSTVO	13
4.2. FRAZEMI S OBZIROM NA SREDIŠNJU PUNOZNAČNICU	16
4.3. FRAZEMI S OBZIROM NA PORIJEKLO	18
4.3.1. ANTIČKI, BIBLIJSKI I FRAZEMI SVJETSKE POVIJESTI	18
4.3.2. DOMAĆI/STRANI ANTROPONIM ILI TOPONIM	20
5. ZAKLJUČAK	26
6. RJEČNIK FRAZEMA	27
7. LITERATURA	32

SAŽETAK

Tema je rada vezana uz imena u frazemima. Onomastika je jezikoslovna disciplina koja tumači imena, a frazeologija je jezikoslovna disciplina koja proučava frazeme, ustaljene izraze prenesenog značenja. Ovim će se radom spojiti spomenute dvije znanosti o jeziku te će se istražiti frazemi kojima je jedna od sastavnica vlastito ime. Analizom frazeološke literature i radova izdvojeni su frazemi te će se oni grupirati s obzirom na sintaktičko ustrojstvo, središnju punoznačnicu, podrijetlo i semantičko polje. Glavna je pretpostavka koja se radom pokušava utvrditi da frazemi hrvatskog jezika obiluju imenima, a cilj je istraživanja utvrditi unutar koje se vrste frazema, s obzirom na sintaktičko ustrojstvo i središnju punoznačnicu, najčešće može pronaći ime, koja se imena češće pojavljuju u kojoj vrsti frazema s obzirom na porijeklo te utvrditi učestalost pojavljivanja s obzirom na odnos domaće – strano.

Ključne riječi: onomastika, frazeologija, imena u frazemima

1. UVOD

Zadatak je ovog završnog rada istražiti frazeme u kojima su zastupljena imena te ih podijeliti s obzirom na odabrane kriterije. Glavne pretpostavke koje se radom pokušavaju istražiti i dokazati jesu da je u frazemima više domaćih/stranih antroponima od toponima, da gledajući frazeme s imenima i s obzirom na njihovo sintaktičko ustrojstvo, prevladavaju frazemske sintagme, da prevladavaju imenički i pridjevni frazemi te da imena ponajviše pronalazimo u biblijskim i povijesnim frazemima. S obzirom na rečeno, cilj je istraživanja utvrditi jesu li navedene pretpostavke istinite.

Rad se sastoji od pet poglavlja. Prvo poglavlje *Onomastika* donosi osnovne pojmove istoimene jezikoslovne discipline, objašnjeni su pojmovi *antroponimija* i *toponimija* te su navedeni pojedini hrvatski onomastičari i onomastičarska literatura. U drugom je poglavlju naslovljenom *Frazeologija* iznesena i objašnjena podjela frazema, izneseni su osnovni frazeološki podatci te su navedeni pojedini frazeološki rječnici i značajni hrvatski jezikoslovci frazeološke discipline. Središnji je dio rada usredotočen na istraživanje postavljenih pretpostavki i obuhvaća poglavlje *Imena u frazemima* koje donosi predgovor o popisu prikupljenih frazema s imenima i o njihovoj analizi. Ono obuhvaća četiri potpoglavlja koja iznose analizu frazema: poglavlje *Frazemi s obzirom na sintaktičko ustrojstvo* i poglavlje *Frazemi s obzirom na središnju punoznačnicu*, poglavlje *Frazemi s obzirom na porijeklo* koje obuhvaća potpoglavlja *Antički, biblijski i frazemi svjetske povijesti* te potpoglavlje *Domaći/strani antroponim ili toponim*.

Nadalje, slijedi *Zaključak* koji donosi rezultate istraživanja i glavne ideje završnoga rada. Građa je preuzeta iz *Hrvatskog frazeološkog rječnika* A. Menac, Ž. Fink-Arsovski i R. Venturina, Matešićeva *Frazeološkog rječnika hrvatskog ili srpskog jezika* te s portala hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa *Hrčak*. Sustavnom analizom onomastičke i frazeološke literature, rječnika i radova skupljeno je 60 frazema s imenima te je sastavljen abecedni popis spomenutih frazema.

2. ONOMASTIKA

Onomastika ili imenoslovlje mlada je jezikoslovna disciplina koja proučava i tumači vlastita imena. Prema Šimunoviću ona se „bavi znanstvenim proučavanjem najrazličitijih aspekata i pitanja vezanih uz vlastita imena, kao što su njihov nastanak, njihovo iskonsko značenje, njihov odnos prema jeziku zemlje u kojoj se rabe, prema jezicima susjednih zemalja ili pak prema izumrlim jezicima, njihovu zemljopisnu proširenost, njihove strukturalne značajke i sistematiku.” (Šimunović, 2010:159) Onomastika se grana na antropomastiku, disciplinu koja proučava osobna imena ljudi i toponomastiku, disciplinu koja proučava imena mjesta. Opisujući smjerove onomastike, spomenuti autor navodi da „antropomastika obuhvaća proučavanje osobnih imena koja se biraju i imena koja se nasljeđuju”, a „toponomastika obuhvaća proučavanje mjesnih imena u najširem smislu riječi, od imena naseljenih mjesta, imena zemalja, krajeva i predjela, imena gora, vodenih površina i tokova, otoka itd.” (Šimunović, 2010:159) Govoreći o antroponimima, Vuković (2007:148) ih dijeli na: 1) vlastito ime (osnovno ime čovjeka i žene), 2) prezime (drugi dio punog imena čovjeka) i 3) nadimak (ime za obitelj radi njezina pobližeg određenja). U istom djelu, *Onomastičkoj terminologiji*, autor toponime dijeli na: 1) ojkonime (naseljena mjesta), 2) geonime (oronimi (vrhovi ispupčenja), hidronimi (vode, rijeke, jezera), pedionimi (polja i doline) i petronimi (stijene i litice)). Jakov Mikalja prvi bilježi onomastičku građu u rječniku *Blago jezika slovinskoga*, a u djelu *Riječi u svezama: povijest hrvatske frazeologije* (2006:64) Ljiljana Kolenić navodi da se u starim hrvatskim rječnicima mogu pronaći brojni toponimi. Također, Vuković (2007:148) uz antroponimiju i toponomiju dijeli onomastiku na još tri razreda, a oni su etnonimija (imena naroda i stanovnika), bionimija (imena ostalih živih bića) i ergonimija (imena tvorevina). Etnonimiju dijeli na dva polja: 1) etnici (imena stanovnika naseljenih mjesta, regija, država i kontinenata) u koje spadaju egzonimi (hrvatska imena naseljenih mjesta koja su izvan hrvatskoga jezičnog prostora) i 2) etnonimi (imena naroda).

Kada se govori o hrvatskim onomastičarima, spominje se nekoliko značajnih imena. Prema Šimunoviću (2010:160), hrvatski jezikoslovac Petar Skok postavio je temelje modernom hrvatskom imenoslovlju, a njegovi su nastavljači spomenuti autor Petar Šimunović i hrvatski filolog i jezikoslovac Valentin Putanec. Petar Šimunović piše *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*, a Valentin Putanec oblikuje onomastičko nazivlje u *Eseju o jezičnom znaku i onomastici i antroponimiji u Hrvata*. Tu drugu polovicu XX. stoljeća još je obilježio jezikoslovac i onomastičar Vladimir Skračić s *Toponomastičkom početnicom*. Svakako, potrebno je spomenuti jezikoslovca Božidara Finku čiji je prvi rad bio s onomastičkom tematikom *Porijeklo naziva Citorij*. Brojne

onomastičarske radove napisali su i jezikoslovci Anđela Frančić, Veljko Gortan i Ankica Čilaš Šimpraga. Ipak, u kontekstu onomastičke literature, Frančić smatra da „unatoč obilnoj onomastičkoj bibliografiji, hrvatska onomastika do danas nema svoj suvremeni terminološki priručnik u kojemu bi bili jasno, točno i precizno definirani svi onomastički pojmovi te usustavljeni termini.” (Frančić, 2013:65)

3. FRAZELOGIJA I VRSTE FRAZEMA

Jezikoslovna disciplina koja proučava frazeme, ali označava i ukupnost frazema nekog jezika jest frazeologija. Naziv potječe iz grčkog jezika *phrasis* 'izraz' i *lógos* 'riječ, govor'. Iako je još davne 1982. godine jezikoslovac Josip Matešić okupio frazeme u *Frazeološkom rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika*, prema autorici M. Turk „u Hrvatskoj se frazeologija počela proučavati početkom 70-ih godina” (Turk, 2002:130) te se filologinja Antica Menac smatra osnivačem hrvatske frazeologije kao znanstvene discipline. Antica Menac napisala je *Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik*, nakon toga, 2003. godine zajedno s jezikoslovcima Željkom Fink-Arsovski i Radomirom Venturinom objavljuje *Hrvatski frazeološki rječnik*. Iz njezina se članka *Frazeologija u različitim tipovima jednojezičnih hrvatskih rječnika* saznaje da su Akademijin i Broz-Iveković rječnik postavili temelje leksikografskoj obradbi hrvatske frazeologije te je u tim rječnicima prvi put proveden odabir hrvatske frazeologije i njezinih značenja. (Menac, 1994:165) U istaknuta se imena ove jezikoslovne discipline svakako ubrajaju Ljiljana Kolenić s djelom *Riječi u svezama: povijest hrvatske frazeologije*, Mira Menac-Mihalić koja je napisala brojne frazeološke članke, ali i brojni drugi.

Riječi se udružuju u smislene i značenjske sintagmatske cjeline te tako tvore slobodne i neslobodne veze. O tome autorica Turk navodi sljedeće: „neslobodne veze nazivaju se frazeologizmima, frazemima, idiomima ili idiomatskim frazama.” (Turk, 1994:37) Frazem je osnovna jedinica frazeologije i njegove su definicije različite, no ono što sve podjednako ističu jest da je riječ o ustaljenim izrazima s prenesenim značenjima. Kolenić (1998:76) kaže da je riječ „o postojanoj svezi riječi koja se čestim ponavljanjem okamenila.” Autorice Vajs i Fuchs navode da se u jednojezičnim hrvatskim rječnicima „frazeološke uporabe-izričaji navode iza semantičke razrade značenja i njihovih definicija kao poseban odjeljak leksičke pojavnosti i uporabe. Poredani su abecednim redom i time se prikazuju kao jezična datost odvojena od osnovnoga ili prototipnoga značenja i ostalih značenjskih ostvaraja određenoga leksema.” (Vajs i Fuchs, 1998:363) Trajnim procesom frazeologiziranja određena veza riječi postaje frazem čija je struktura relativno čvrsta. Antica Menac o tome kaže: „oni se reproduciraju u unaprijed određenom, gotovom obliku, tj. ne formiraju se svaki put iznova spontanom slaganjem pojedinih riječi.” (Menac, 1970:1) Zbog čvrstine strukture, značenje cijelog frazema „ne proistječe iz značenja pojedinih dijelova” već se frazem gleda u cjelini i u njegovu prenesenom značenju te je „sastav čvrst do te mjere da se u njemu pojedini dio ne može zamijeniti drugom riječju” i „obično je poredak dijelova stabilan.” (Menac, 1970:1) Autorica navodi još jednu značajku frazema, a to je da su „leksičke zamjene veoma ograničene, a gramatičke ne unose semantičke promjene.” (Menac, 1970:4)

Podjela se frazema odnosi na podjelu s obzirom na sintaktičko ustrojstvo, središnju punoznačnicu, podrijetlo i semantička polja. Govoreći o podjeli frazema prema sintaktičkom ustrojstvu, Menac navodi podjelu na: 1) frazemske rečenice, 2) frazemske sintagme i 3) frazemske fonetske riječi.

1) Kada se govori o frazemskim rečenicama, riječ je o frazemima kojima je rečenica osnovni strukturni oblik, a u njih se ubrajaju poslovice i izreke, a neki primjeri jesu: *Prošla baka s kolačima; Kud svi Turci, tud i mali Mujo; Ne možeš imati i ovce i novce*. Opisujući frazemske rečenice, Menac (1978:222) govori o prostoj rečenici i za primjere navodi: *Duša me boli; Bog bi ga znao; Žena je varljiva*, a govori i o nezavisnoj i zavisnoj složenoj rečenici te navodi sljedeće frazeme: *Dodoše divlji i istjeraše pitome; Kaži Jakovu, a on će svakomu; Tko je jači, taj kvači*.

2) Frazemske su sintagme najčešći oblici u kojima se frazemi pojavljuju, a riječ je o tome da se frazemi uklapaju u rečenicu kao njezin sastavni dio. Menac (1978:221) pri tome govori o sintaksoj vezi nezavisnog tipa (*kruh i sol; sad ili nikad*) i o vezi zavisnog tipa (*plava krv; iz petnih žila*). Neki od primjera jesu: *To ti je mačji kašalj; Pružio joj je ruku mrtvo-hladno; Nekoliko je trgovina stavilo ključ u bravu*. Govoreći o frazemskim sintagmama, autorica Turk (1997:313) razlikuje glagolske, imeničke, pridjevske i poredbene frazemske sintagme.

3) Prema Željki Fink-Arsovski (2000: 93-98) frazemske se fonetske riječi mogu podijeliti na dvije skupine. Prva se skupina odnosi na prave frazeme-fonetske riječi i obuhvaća frazeme-fonetske riječi koji su sintaktički samostalni, uzvični frazemi-fonetske riječi i modalni frazemi izražene fonetskom riječju, a drugu skupinu čine potencijalni frazemi-fonetske riječi. Dok pojedini autori ne smatraju da su fonetske riječi vrsta frazema, autorica ih smatra dijelom frazeologije u užem smislu. Primjeri frazema fonetskih riječi jesu: *iz štosu, bez pardona*. Autorica Menac (1978:221) za frazeme fonetske riječi kaže da je u pitanju jedna samostalna riječ na koju se oslanjaju proklitike ili enklitike te neki od primjera koje navodi jesu: *za dlaku, od davnine, bez daljnjega, ispod časti*.

S obzirom na središnju punoznačnicu razlikuju se glagolski, imenički, pridjevni i priložni frazemi. Kao što se i iz samog naziva može zaključiti, glagolski frazemi predstavljaju svezu riječi od kojih je jedn glagolska, a neki od primjera jesu: *imati petlju, dizati u oblake i kovati zvijezde*. U imeničke frazeme ubrajaju se oni frazemi koji predstavljaju svezu najmanje dviju imenskih riječi. Primjeri imeničkih frazema jesu: *glavom i bradom, kost i koža i knjiški moljac*. Pridjevski frazemi predstavljaju svezu pridjeva; *pun puncat, hladan kao špricer i živ i zdrav*, a priložni frazemi svezu najmanje dvaju priloga; *mic po mic, tu i tamo i navrat-nanos*.

Nadalje, treća se podjela frazema odnosi na njihovo podrijetlo koje može biti različito, stoga se frazemi mogu podijeliti na izvorno hrvatske frazeme i na frazemske posuđenice. Primjer izvornog hrvatskog frazema jest *ispravljati krivu Drinu*, a primjer frazemske posuđenice jest *Ahilova peta*. Također, uobičajena je podjela i na biblijske, antičke i nacionalne frazeme. Prema Marinčić (2019:83) biblijski su frazemi vrlo često motivirani cijelim događajem, pričom ili osobinom biblijskog lika. Neki od primjera biblijskih frazema jesu: *nevjerni Toma*, *jabuka razdora* i *žrtveno janje*. Primjeri antičkih frazema jesu: *trojanski konj*, *Sizifov posao* i *Pandorina kutija*. Nacionalni su frazemi oni frazemi koji su nastali u jeziku u kojem se upotrebljavaju. Jezikoslovac Josip Matešić ističe činjenica da „frazemi nastaju u različitim uvjetima povijesnog trenutka, da traju pod nejednakim podnebljem geografskih sredina i na taj način postaju nosioci značajki narodnog bitka.” (Matešić, 1995:88) Također, Marija Turk ističe da je „frazološki fond nekog jezika u svom najvećem dijelu nacionalan, tj. nastao je u narodu koji se njime služi i izražava njegovu kulturu i etnološku posebnost.” (Turk, 1994:39) Neki od primjera nacionalnih frazema jesu: *od Kulina bana*, *i mirna Bosna* i *ispravljati krivu Drinu*.

Posljednja je podjela s obzirom na semantička polja, a razlikuju se književni, sportski, glazbeni, zoološki frazemi i frazemi vezani uz kulinarstvo, uz dijelove tijela i brojna druga područja. Drugim riječima, vezani su uz različite znanosti i različita područja ljudske djelatnosti. Autorica Menac navodi da su razni izvori iz kojih se preuzimaju frazemi, tako spominje književna djela, pjesme i pripovijetke iz narodne književnosti, različite znanosti i ljudske djelatnosti: „Frazologiju jednoga jezika tvore izrazi čvrsto vezane strukture, nastali na različite načine i pridošli iz različitih izvora, koji svi zajedno na specifičan način odražavaju i ilustriraju tip mišljenja, odnos prema stvarnosti, povijesne reminiscencije, vezu s okolnim svijetom.” (Menac, 1978:219) Neki od primjera književnih frazema jesu: *biti ili ne biti*, *jurišati na vjetrenjače* i *posljednji Mohikanac*. Primjeri glazbenih frazema jesu: *zadnja rupa na svirali*, *biti truba* i *zadnja violina*. Primjeri zooloških frazema jesu: *pojeo vuk magarca*, *mačak u vreći* i *u tom grmu leži zec*.

4. IMENA U FRAZEMIMA

Za potrebe ovog rada prikupljeni su frazemi prikazani u obliku rječnika koji je koncipiran s obzirom na ime koje se nalazi u frazemu uz koje je navedeno značenje tog frazema i izvor odakle je preuzet frazem. Popis frazema poredan je abecednim redom prema imenu koji se javlja u pojedinom frazemu, a nalazi se u prilogima završnoga rada. Daljnji će se rad i istraživanje temeljiti na tom sastavljenom frazeološkom rječniku. Primjeri su prikupljeni pregledom sljedećih djela: *Hrvatski dijalektni frazemi s antroponomom kao sastavnicom* (2003-2004) i *O hrvatskim dijalektnim frazemima s toponimom kao sastavnicom* (2010) Mire Menac-Mihalić; *Hrvatski frazeološki rječnik* (2014) Antice Menac, Željke Fink-Arsovski i Radomira Venturina; *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1982) Josipa Matešića i *Baza frazema hrvatskog jezika* ([http://frazemi.ihj.hr./](http://frazemi.ihj.hr/)), a pronađeno je 60 imena koja se javljaju u frazemima. Predmet su istraživanja mnogih znanstvenih radova upravo frazemi s imenima. Opisujući (osobno) ime u frazeologiji, autorica Marinčić navodi da frazemi s (osobnim) imenom kao sastavnicom tvore specifičnu frazemsku skupinu, imaju specifični mikrosustav te se etimološkom analizom pojedinog antroponima može odrediti značenje frazema. Također, ističe da ime u frazemu ne funkcionira kao ime, nego kao nositelj frazemskog značenja. (Marinčić, 2019:83) Frazemi s imenima „mogu simbolizirati određenu ljudsku osobinu, način ponašanja ili su, pak, simbolom nekoga događaja.” (Marinčić, 2019:84) Mnogi su se autori bavili imenima u frazemima, a među njima je i Jelena Parizoska s radom *Poredbeni frazemi s vlastitim imenima u hrvatskome* kojim istražuje značenja vlastitih imena u poredbenim frazemima te postavlja pitanje koje frazeme treba navesti u suvremenim rječnicima, na temelju stvarne upotrebe. Nadalje, rodnom se obilježenom frazeologijom s antroponomskom sastavnicom bavila Anita Hrnjak u svom radu *Antroponimi u rodno obilježenoj frazeologiji hrvatskoga i ruskoga jezika* u kojem je muškim i ženskim osobnim imenima likova iz bajke pristupila kao frazemima internacionalnog kulturnog naslijeđa, a frazeme s biblijskim osobnim imenima proučavale su Senka Marinčić, Magdalena Ramljak i Darija Glibić u radu *Frazemi s biblijskim osobnim imenima u njemačkom i hrvatskom jeziku*. One su se oslonile na tipologiju ekvivalencije u okviru kontrastivne frazeologije te su istražile biblijsko podrijetlo frazema i utvrdili stupanj njegove ekvivalencije.

4.1. FRAZEMI S OBZIROM NA SINTAKTIČKO USTROJSTVO

Budući da je osnovna podjela frazema podjela s obzirom na njihovo sintaktičko ustrojstvo, prvo istraživanje obuhvatit će upravo tu podjelu frazema na 1) frazeme rečenice, 2) frazeme sintagme i 3) frazeme fonetske riječi.

1) Frazemske rečenice

Autorice Kovačević i Ramadanović (2013:273) govoreći o frazemskim rečenicama spominju frazeme sa strukturom jednostavne (*vrag ne spava*) i složene rečenice (nezavisne – *na jedno uho uđe, a na drugo izade*, zavisne – *trla baba lan da joj prođe dan*). Analizom korpusa prikupljeno je sedam frazemskih rečenica:

- Abraham – *Preselili se u Abrahamovo krilo*
- Amerika
– *To je bila Amerika*
– *Spremati se kao da ide u Ameriku*
- Marko – *Kasno Marko na Kosovo stiže (dode)*
- Martin, Zagreb
– *Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba*
– *Dospjeti (naći se) kao Pilat u Vjeronanju*
- Turci, Mujo
– *Kud svi Turci, tu i mali Mujo*

2) Frazemske sintagme

Drugu, nabrojnu skupinu čine frazemske sintagme. One se u tekstu ne mogu pojaviti samostalno, stoga ne mogu prenositi cjelovitu obavijest. Pri tome, autorica Turk (1997:313) razlikuje glagolske, imeničke, pridjevske i poredbene frazemske sintagme. Analizom je sakupljeno 67 frazemskih sintagmi, a one se u nastavku navode abecednim redom prema imenu te će njihovo određivanje s obzirom na središnju riječ biti prikazano u sljedećem poglavlju.

- Adam
– *u Adamovu kostimu*
– *od Adama i Eve*
- Ahilej – *Ahilova peta*
- Albanija – *zaostao kao Albanija*
- Amerika – *otkriti/ otkrivati Ameriku*
- Anđelija – *ćorava Anđelija*
- Apolon – *lijep kao Apolon*
- Arijadna – *Arijadnina nit*
- Babilon – *biti (naći se) u Babilonu*
- Betlehem – *svijetliti se kao u Betlehemu*
- Bosna – *{i (pa)} mirna Bosna*
- Domoklo – *Domoklov mač*

- Drina – *ispravljati krivu Drinu*
- Eva
  - *Evinu kostimu*
  - *Evina kći*
- Sodoma, Gomora – *Sodoma i Gomora*
- Grčka
  - *dužan kao Grčka*
  - *star kao Grčka*
- Scila, Haribda – *između Scile i Haribde*
- Isus
  - *muka Isusova je što*
  - *izdati (prodati) koga kao Juda Krista (Isusa)*
- Janko, Marko – *Janko i Marko*
- Janko, Kosovo – *proći (provesti se) kao Janko na Kosovu*
- Job – *strpljiv kao Job*
- Jovo – *Jovo nanovo*
- Josip – *praviti se pravednim Josipom*
- Juda
  - *izdati (prodati) koga kao Juda Krista (Isusa)*
  - *Judine škude*
  - *Judin poljubac*
- Karlovac – *usput je komu kao magarcu u Karlovac*
- Kinez – *imati koga Kineza*
- Kolumbo – *Kolumbovo jaje*
- Kulin
  - *od/za Kulina bana*
- Lazar – *ležati kao Lazar*
- Mađarska – *briga koga što Mađarska nema more (mora)*
- Marica – *baciti u mutnu Maricu*
- Marija
  - *držati se (sjediti i sl.) kao drvena Marija*
  - *kao bezgrešna Djevica Marija*
- Marko
  - *pričati Markove konake*
  - *Janko i Marko*
- Mars
  - *kao da je pao s Marsa tko*
  - *pasti s Marsa*
- Metuzalem – *star kao Metuzalem*
- Mohikanac – *posljednji Mohikanac*
- Pandora – *Pandorina kutija*
- Pariz – *biti kao dama iz Pariza*
- Penelopa – *vjerna kao Penelopa*
- Petar
  - *koštati (stajati) kao svetoga Petra kajgana*
  - *Petar i Pavao*
- Pilat, Poncije – *slati (ići) od Poncija do Pilata*
- Pir – *Pirova pobjeda*

- Potemkin – *Potemkinova sela*
- Rus
  - *pijan kao Rus*
  - *piti kao Rus*
  - *puši kao Rus*
  - *imati koga kao Rusa*
- Salamun – *mudar kao Salamun (Solomun)*
- Sava – *Sava ni Drava ne može oprati što // Sava ni Drava neće oprati što*
- Sizif – *Sizifov posao*
- Srijem – *ravno je komu odavde do Srijema*
- Šibenik – *biti zreo za Šibenik*
- Švicarska – *kao sat iz Švicarske*
- Tantal – *Tantalove muke*
- Toma – *nevjerni Toma*
- Turčin – *pušiti kao Turčin*
- Venera – *džepna Venera*

3) Frazemske fonetske riječi

Prema Fink (2000: 93-98) frazemske se fonetske riječi mogu podijeliti na dvije skupine. Prva skupina se odnosi na prave frazeme-fonetske riječi i obuhvaća frazeme-fonetske riječi koji su sintaktički samostalni, uzvični frazemi-fonetske riječi i modalni frazemi izražene fonetskom riječju, a drugu skupinu čine potencijalni frazemi-fonetske riječi. Dok pojedini autori ne smatraju da su fonetske riječi vrsta frazema, autorica ih smatra dijelom frazeologije u užem smislu. Primjeri frazema fonetskih riječi jesu: *iz štosa, bez pardona*. Autorica Menac (1978:221) za frazeme fonetske riječi kaže da je u pitanju jedna samostalna riječ na koju se oslanjaju proklitike ili enklitike. Riječ je o najmanjoj frazeološkoj jedinici koja se sastoji od najmanje jedne punoznačne i jedne ili više nepunoznačnih riječi te one zajedno čine naglasnu cjelinu. Analizom korpusa nisu utvrđene frazemske fonetske riječi.

Graf 1. Prikaz frazema s obzirom na njihovo sintaktičko ustrojstvo

4.2. FRAZEMI S OBZIROM NA SREDIŠNJU PUNOZNAČNICU

Sljedeće istraživanje obuhvaća podjelu sakupljenih frazema s obzirom na njihovu središnju punoznačnicu. Frazemi se s obzirom na središnju punoznačnicu dijele na imeničke, pridjevske, priložne i glagolske frazeme.

a) Imenički frazemi

Imenički frazemi jesu oni frazemi koji imaju imenicu kao središnju riječ. Mogu se sastojati od atributa koji je sročan ili nesročan, od dviju imenica u apozicijskom odnosu ili od dviju imenica u usporednom odnosu. Analizom je utvrđeno 15 imenskih frazema, a oni jesu:

- Ahilej – *Ahilova peta*
- Anđelija – *ćorava Anđelija*
- Arijadna – *Arijadnina nit*
- Bosna – *{i (pa)} mirna Bosna*
- Domoklo – *Domoklov mač*
- Eva – *Evina kći*
- Gomora, Sodoma – *Sodoma i Gomora*
- Isus – *muka Isusova je što*
- Janko, Marko – *Janko i Marko*
- Juda
  - *Judine škude*
  - *Judin poljubac*
- Kolimbo – *Kolumbovo jaje*
- Mohikanac – *posljednji Mohikanac*
- Petar, Pavao – *Petar i Pavao*
- Pandora – *Pandorina kutija*

b) Pridjevski frazemi

Riječ je o frazemima koji se u rečenici mogu pojaviti u ulozi atributa. Analizom je članaka utvrđeno 7 pridjevskih frazema, koji jesu:

- Apolon – *lijep kao Apolon*
- Grčka
  - *dužan kao Grčka*
  - *star kao Grčka*
- Job – *strpljiv kao Job*
- Marija – *kao bezgrešna Djevica Marija*
- Metuzalem – *star kao Metuzalem*
- Penelopa – *vjerna kao Penelopa*

Primjetno je da su više od polovice navedenih frazema poredbeni frazemi. Željka Fink-Arsovski (2002) ističe da je uloga poredbenog frazema okvalificiranje jednog pojma, tj. nastoji se učiniti poznatim dovođenjem u vezu po nekom svojstvu s poznatijim pojmom, kod kojeg je to svojstvo vrlo izraženo i općepoznato.

c) Priložni frazemi

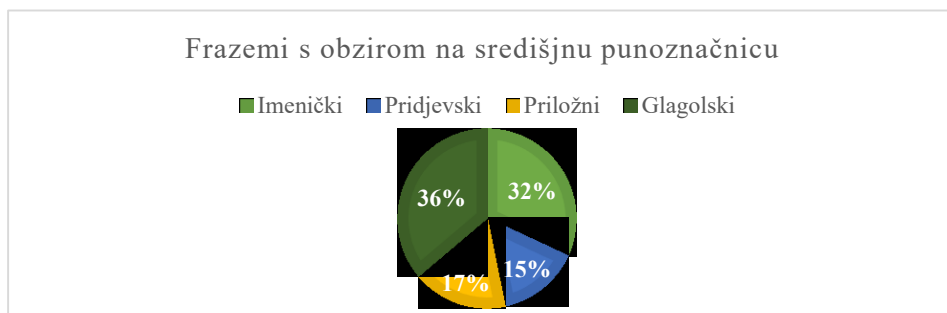
Priložni frazemi u rečenici imaju ulogu priložne oznake, a pronađeni frazemi iz korpusa jesu (8):

- Adam, Eva
  - *u Adamovu kostimu*
  - *od Adama i Eve*
  - *u Evinu kostimu*
- Jovo – *Jovo nanovo*
- Scila, Harbda – *između Scile i Haribde*
- Karlovac – *usput je komu kao magarcu u Karlovac*
- Kulin
  - *od Kulina bana*
  - *za Kulina bana*

d) Glagolski frazemi

Glagolski su frazemi oni frazemi koji se u rečenici pojavljuju u ulozi njezina predikata. Analizom je članaka utvrđeno 17 glagolskih frazema, oni jesu:

- Amerika – *otkriti/otkrivati Ameriku*
- Babilon – *biti (naći se) u Babilonu*
- Betlehem – *svijetliti se kao u Betlehemu*
- Drina – *ispraviti krivu Drinu*
- Janko, Kosovo – *proći (provesti se) kao Janko na Kosovu*
- Josip – *praviti se pravednim Josipom*
- Juda, Isus – *izdati (prodati) koga kao Juda Krista (Isusa)*
- Kinez – *imati koga Kineza*
- Lazar – *ležati kao Lazar*
- Mađarska – *briga koga što Mađarska nema more (mora)*
- Marica – *baciti u mutnu Maricu*
- Marija – *držati se (sjediti i sl.) kao drvena Marija*
- Marko – *pričati Markove konake*
- Mars
  - *kao da je pao s Marsa tko*
  - *pasti s Marsa*
- Pariz – *biti kao dama iz Pariza*
- Petar – *koštati (stajati) kao svetoga Petra kajgana*

Graf 2. Prikaz grafema s obzirom na njihovu središnju punoznačnicu

4.3. FRAZEMI S OBZIROM NA PORIJEKLO

Prema riječima filologinje Marije Turk, „frazologija je više od ostalih jezičnih područja povezana s tradicijom, poviješću i kulturom nekog naroda i tako može pružiti podatke o narodu iz kojeg je ponikla, o njegovim običajima, nazorima i sl.” (Turk, 1994:38) U tom se pogledu frazemi svrstavaju u kategorije s obzirom na njihovo podrijetlo.

U početnom je poglavlju završnoga rada *Frazeologija i vrste frazema* navedena podjela frazema s obzirom na izvorne hrvatske frazeme i na frazemske posuđenice. Tako je pod izvorne hrvatske frazeme naveden frazem *ispraviti krivu Drinu*, a toj se kategoriji mogu pridodati i sljedeći prikupljeni frazemi: *Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba; Janko i Marko; pričati Markove konake; Jovo nanovo; usput je komu kao magarcu u Karlovac; od Kulina bana; za Kulina bana*. Pod frazemskim je posuđenicama naveden frazem *Ahilova peta*, a mogu mu se pridodati sljedeći frazemi: *Pirova pobjeda, Pandorina kutija, Kolumbovo jaje, Domoklov mač, Posljednji Mohikanac i Potemkinova sela*. Štoviše, riječ je o nacionalnim frazemima. Marija Turk (1994:38) ističe da „domaći frazemi iskazuju odnose, zbivanja, okolnosti tipične za hrvatske prilike,” a frazemi stranog nacionalnog karaktera „motivirani su nekom povijesnom činjenicom, prevedeni i prošireni u mnogim jezicima.” (Turk, 1994:38)

4.3.1. ANTIČKI, BIBLIJSKI I FRAZEMI SVJETSKE POVIJESTI

Sljedeća podjela frazema s obzirom na porijeklo obuhvatit će kategorije: a) frazemi antičke mitologije, b) biblijski frazemi i c) frazemi svjetske povijesti.

a) Frazemi antičke mitologije

- *Ahilova peta*
- *lijep kao Apolon*
- *Arijadnina nit*
- *Domoklov mač*
- *između Scile i Haribde*
- *Pandorina kutija*
- *vjerna kao Penelopa*
- *Tantalove muke*
- *Sizifov posao*
- *džepna Venera*

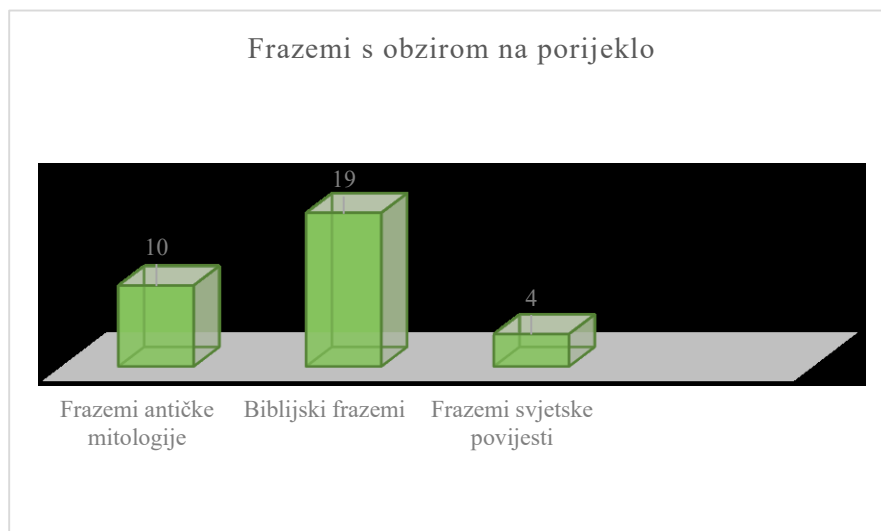
b) Biblijski frazemi

- *preselili se u Abrahamovo krilo*
- *od Adama i Eve*
- *u Adamovu kostimu*

- *biti (naći se)u Babilonu*
- *svijetliti se kao u Betlehemu*
- *u Evinu kostimu*
- *Evina kći*
- *Sodoma i Gomora*
- *muka Isusova je što*
- *strpljiv kao Job*
- *praviti se pravednim Josipom*
- *Judin poljubac*
- *Judine škude*
- *kao bezgrešna Djevica Marija*
- *star kao Metuzalem*
- *dospijeti (naći se) kao Pilat u Vjerovanju*
- *slati od Poncija do Pilata*
- *mudar kao Salamun*
- *nevjerni Toma*

c) Frazemi svjetske povijesti

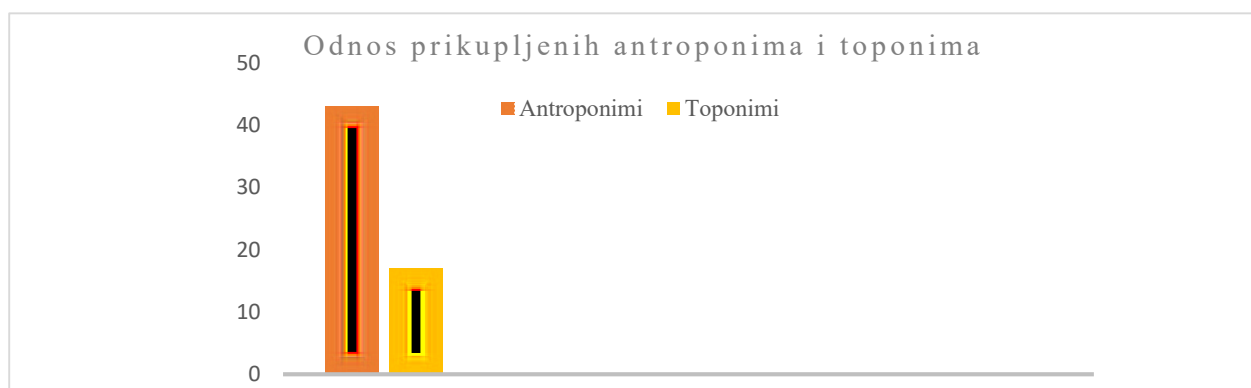
- *Potemkinova sela*
- *Posljednji Mohikanac*
- *Kolumbovo jaje*
- *Pirova pobjeda*

Graf 3. Prikaz frazema s obzirom na njihovo porijeklo

4.3.2. DOMAĆI/STRANI ANTROPONIM ILI TOPONIM

Od ukupno 61 imena u pronađenim frazemima, 42 je antroponima, a 18 toponima. Prema tome, naredno će istraživanje biti usmjereno upravo na učestalost pojavljivanja domaćih, odnosno stranih antroponima i toponima. Kroatistica Ana Vasung govoreći o antroponimima, navodi da se „antroponim promatra kao semantička jezgra frazema, tj. kao dominantna sastavnica, ali ne prema morfološkim obilježjima već prema ulozi i važnosti u motivaciji frazema i stvaranju frazemskog značenja.” (Vasung, 2017:472) S druge strane, toponimi jednako tako sudjeluju u stvaranju konteksta frazema. Sukladno tomu, Menac-Mihalić (2010:217) u svom istraživanju izdvaja sljedeće koncepte: zaostalost (Albanija), udaljenost, otkrivanje nepoznatog i blagostanje (Amerika), nesigurnost, starost napadanje i neurednost (Bosna), zaduženost (Grčka), kašnjenje (Kosovo), ravnodušnost (Mađarska) i točnost (Švicarska). Navedeni su koncepti potvrđeni pronađenim frazemima, tj. njihovim značenjem koji su navedeni u sljedećim potpoglavljima.

Graf 4. Prikaz odnosa prikupljenih antroponima i toponima

a) Domaći antroponimi:

Analizom je korpusa prikupljeno 5 domaćih antroponima koji su svi prema Vukoviću (2007) vlastita imena. Oni su sljedeći:

- Anđelija
  - *ćorava Anđelija* = ožujaska mećava, martovska vijavica, jak vjetar sa snijegom (Matešić, 1982:3)
- Janko
  - *Janko i Marko* = svi, svakojaki (Matešić, 1982:211)
  - *proći (provesti se) kao Janko na Kosovu* = provesti se vrlo loše, loše proći, nastradati (Matešić, 1982:211)
- Marko
  - *kasno Marko na Kosovu stiže (dođe)* = prekasno je za što; zakasniti {na što} (Vasung, 2017:473)
  - *pričati Markove konake* = (pričati) nadugo i naširoko, ob. izmišljati (Vasung, 2017:473)
  - *Janko i Marko* = svi, svakojaki (Matešić, 1982:211)

- Martin
  - *Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba* = za onoga koji u gradu ništa ne nauči, koji se vrati kakav je otišao (https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1xvWBU%3D posjećeno 3. 5. 2021.)
- Mujo
  - *kud svi Turci tud i mali Mujo* = radi društva sve se čini i ne treba se osamiti, kako drugi tako i ja, kako čine drugi tako ću ja (ćeš ti itd.); treba postupiti kao drugi, prema društvu (ob. u društvenom ophođenju, u društvenosti i sl.) (https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19IUUBB%2F posjećeno 3. 5. 2021.)

b) Strani antroponimi:

S obzirom na kategoriju stranih antroponima, prikupljeno ih je 34, od kojih su 30 osobna imena, a četiri etnonimi (*Kinez, Mohikanac, Rus, Turčin*).

- Abraham
  - *preselili se u Abrahamovo krilo* = umrijeti (Matešić, 1982:1)
- Adam
  - *od Adama i Eve* = 1. od davnine, oduvijek, od pamtivijeka, 2. preopširno, nadugačko i naširoko (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:17)
  - *u Adamovu kostimu* = gol, nag, bez odjeće (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:243)
- Ahilej
  - *Ahilova peta* = ranjivo mjesto, slaba strana nečega (Matešić, 1982:2)
- Apolon
  - *lijep kao Apolon* = vrlo lijep (naočit) (Hrnjak, 2017:353)
- Arijadna
  - *Arijadnina nit* = način da se čovjek izvuče iz teškog položaja, odande gdje je zalutao (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> posjećeno 3. 5. 2021.)
- Domoklo
  - *Domoklov mač* = stalna pogibelj koja nekome prijete (Vasung, 2017:472)
- Eva
  - *od Adama i Eve* = 1. od davnine, oduvijek, od pamtivijeka, 2. preopširno, nadugačko i naširoko (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:17)
  - *u Evinu kostimu* = gola, naga, bez odjeće (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:243)
  - *Evina kći* = žena, tipična osoba ženskog spola (Hrnjak, 2017:352)
- Gomora
  - *Sodoma i Gomora* = veliki razvrat (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:154)
- Isus
  - *muka Isusova je što* = velika teškoća je što (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:345)
- Job
  - *strpljiv kao Job* = vrlo strpljiv (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:199)
- Josip
  - *praviti se pravednim Josipom* = praviti se nevinim, bezazlenim (Matešić, 1982:222)

- Juda
  - *izdati (prodati) koga kao Juda Krista (Isusa)* = iznevjeriti koga (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:200)
  - *Judine škude* = novac za prljave usluge (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:603)
  - *Judin poljubac* = izdaja (Vasung, 2017:473)
- Kolumbo
  - *Kolumbovo jaje* = lako rješiva zamršena stvar (Vasung, 2017:473)
- Kulin
  - *od Kulina bana* = izdaleka, s velikim uvodom; od davnih (pradavnih) vremena, iz duboke prošlosti (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:271)
  - *za Kulina bana* = nekoć davno, u davnini, u dubokoj prošlosti (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:272)
- Lazar
  - *ležati kao Lazar* = biti nemoćan, ubog, napušten (Matešić, 1982:304)
- Marija
  - *držati se (sjediti i sl.) kao drvena Marija* = ukočeno, nepokretno, usiljeno, apatično, bez ikakve reakcije (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:315)
  - *kao bezgrešna Djevica Marija* = skromna djevojka ili mlada žena koja nije sklona grijehu (Hrnjak, 2017:353)
- Metuzalem
  - *star kao Metuzalem* = jako star (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:332)
- Pandora
  - *Pandorina kutija* = izvor velikih i nepredvidivih nevolja, pogubni dar (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> posjećeno 3. 5. 2021.)
- Penelopa
  - *vjerna kao Penelopa* = potpuno vjerna (odana) (Hrnjak, 2017:350)
- Pilat
  - *slati (ići) od Poncija do Pilata* = lutati tražeći rješenje (pravdu itd.) (Vasung, 2017:473)
  - *dospjeti (naći se) kao Pilat u Vjeronanju* = slučajno se negdje naći (Matešić, 1982:467)
- Pir
  - *Pirova pobjeda* = pobjeda kpja stoji toliko žrtava da ne predstavlja stvaran uspjeh (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> posjećeno 3. 5. 2021.)
- Poncije
  - *slati (ići) od Poncija do Pilata* = lutati tražeći rješenje (pravdu itd.) (Vasung, 2017:473)
- Potemkin
  - *Potemkinova sela* = tobožnje (lažno, navodno, nepostojeće) blagostanje, uljepšavanje činjenica, opsjenarstvo (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:530)
- Salamun
  - *mudar kao Salamun (Solomun)* = veoma mudar (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:524)
- Scila
  - *između Scile i Haribde* = između dviju velikih teškoća, između dva zla, u vrlo teškom položaju (situaciji) (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:529)
- Sizif

- *Sizifov posao* = neprekidan, uzaludan, beskrajn posao (Vasung, 2017:472)
- Sodoma
  - *Sodoma i Gomora* = veliki razvrat (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:154)
- Tantal
  - *Tantalove muke* = velike (nepremostive) poteškoće, teke (nesnosne) patnje (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:346)
- Toma
  - *nevjerni Toma* = sumnjičavac (nepovjerljiv) čovjek, čovjek koji nikomu ne vjeruje (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:618)
- Venera
  - *džepna Venera* = žena (djevojka) sitne građe i niska stasa (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:652)
- Kinez
  - *imati koga Kineza* = ima koga u iznimno velikom broju / o osobama/ (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:522)
- Mohikanac
  - *posljednji Mohikanac* = posljednji (zadnji) predstavnik (predstavnica) čega (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:334)
- Rus
  - *pijan kao Rus* = jako pijan (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:522)
  - *piti kao Rus* = mnogo i često piti, opijati se (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:522)
  - *puši kao Rus* = vrlo mnogo i neumjereno puši (https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlhhWRQ%3D posjećeno 2. 5. 2021.)
  - *imati koga kao Rusa* = ima koga u iznimno velikom broju /o osobama/ (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:522)
- Turčin
  - *pušiti kao Turčin* = mnogo (prekomjerno, stalno) pušiti (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:627)
  - *kud svi Turci tud i mali Mujo* = radi društva sve se čini i ne treba se osamiti, kako drugi tako i ja, kako čine drugi tako ću ja (ćeš ti itd.); treba postupiti kao drugi, prema društvu (ob. u društvenom ophođenju, u društvenosti i sl.) (https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f19IUbb%2F posjećeno 3. 5. 2021.)

c) Domaći toponimi:

Prikupljeno je pet domaćih toponima, od kojih su tri imena gradova, jedno ime područja i jedan hidronim. Odnosno, riječ je o četiri otkonima (*Karlovac, Zagreb, Šibenik i Srijem*) i o jednom hidronimu (*Sava*).

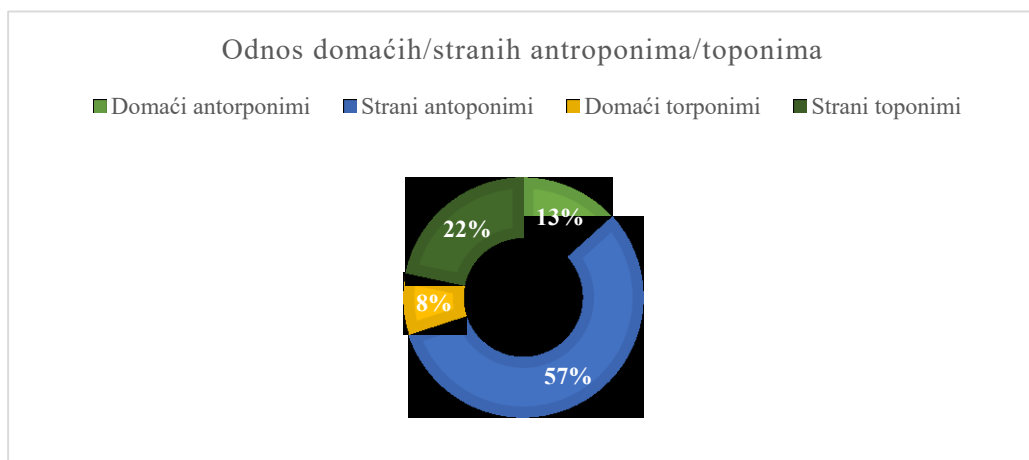
- Karlovac
  - *usput je komu kao magarcu u Karlovac* = nije usput komu (Menac-Mihalić, 2010:207)
- Zagreb
  - *Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba* = za onoga koji u gradu ništa ne nauči, koji se vrati kakav je otišao (https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1xvWBU%3D posjećeno 3. 5. 2021.)
- Šibenik
  - *biti zreo za Šibenik* = biti lud (Menac-Mihalić, 2010:209)
- Srijem
  - *ravno je komu odavde do Srijema* = svejedno je komu, potpuno je ravnodušan tko prema svemu (Menac-Mihalić, 2010:213)
- Sava
  - *Sava ni Drava ne može oprati što // Sava ni Drava neće oprati što* = ne može nitko opravdati što, nitko ne može skinuti krivnju, ljagu (Menac-Mihalić, 2010:212)

d) Strani toponimi:

Od ukupno 18 toponima, 13 je stranih toponima od kojih su 7 imena država (*Albanija, Amerika, Bosna, Grčka, Kosovo, Mađarska, Švicarska*), tri imena gradova (*Babilon, Betlehem, Pariz*) i tri hidronima (*Drina, Harbda, Marica*).

- Albanija
  - *zaostao kao Albanija* = zaostao (Menac-Mihalić, 2010:203)
- Amerika
  - *otkriti/otkrivati Ameriku* = objaviti/objavljivati već davno poznatu stvar, predstaviti/predstavljati poznat kao novo (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:21) To je Amerika = bogatstvo, blagostanje je što (Menac-Mihalić, 2010:204)
  - *to je bila Amerika* = kada se nešto uspoređuje s nečim gorim (Menac-Mihalić, 2010:204)
  - *spremati se kao da ide u Ameriku* = nepotrebno se dugo spremati (Menac-Mihalić, 2010:204)
- Bosna
  - *{i (pa)} mirna Bosna* = gotovo, riješeno, u redu, stvar je svršena (Menac-Mihalić, 2010:204)
- Grčka
  - *dužan kao Grčka* = dužan svima, pun dugova, prezadužen (Menac-Mihalić, 2010:205)
  - *star kao Grčka* = jako staro, prastaro (Menac-Mihalić, 2010:205)
- Kosovo
  - *kasno Marko na Kosovo stiže (dođe)* = prekasno je za što; zakasniti {na što} (Vasung, 2017:473)
  - *proći (provesti se) kao Janko na Kosovu* = provesti se vrlo loše, loše proći, nastradati (Matešić, 1982:211)
- Mađarska

- *briga koga što Mađarska nema more (mora)* = posve svejedno komu, ne dira (ne uzbuđuje) niša koga, ravnodušan je tko, baš koga briga za što (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:308)
- Švicarska
  - *kao sat iz Švicarske* = jako točan (Menac-Mihalić, 2010:206)
- Babilon
  - *biti (naći se) u Babilonu* = biti u mjestu nerazumljiva govora, biti u mjestu s mnogo govora (Matešić, 1982:5)
- Betlehem
  - *svijetliti se kao u Betlehemu* = biti jako osvjetljeno (Menac-Mihalić, 2010:206)
- Pariz
  - *biti kao dama iz Pariza* = biti uštogljen (Menac-Mihalić, 2010:208)
- Drina
  - *ispravljati krivu Drinu* = rješavati pitanje koje je besmisleno rješavati, baviti se onim što je nemoguće riješiti (<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> posjećeno 3. 5. 2021.)
- Haribda
  - *između Scile i Haribde* = između dviju velikih teškoća, između dva zla, u vrlo teškom položaju (situaciji) (Menac, Fink-Arsovski, Venturin, 2014:529)
- Marica
  - *baciti u mutnu Maricu* = uzaludno trošiti, rasipati što (Matešić, 1982:332)

Graf 5. Prikaz odnosa domaćih i stranih antroponima i toponima

5. ZAKLJUČAK

Predmet su istraživanja ovog završnog rada frazemi s imenima. Frazeologija je jezikoslovna disciplina koja proučava frazeme, ustaljene i okamenjene sveze riječi koje nose preneseno značenje. Oni se razlikuju s obzirom na strukturu, pa postoje frazemske rečenice, frazemske sintagme i frazemske fonetske riječi. Gledajući središnju punoznačnicu frazema, razlikuju se glagolski, imenički, pridjevni i priložni frazemi. S obzirom na porijeklo najčešća je podjela na domaće i strane, no uobičajena je podjela i na razdoblja koja su obilježila ljudsko postojanje. S druge strane, imenoslovlje je jezikoslovna disciplina koja proučava imena, a obuhvaća antropomastiku i topomastiku. Budući da hrvatski jezik sadrži velik broj frazema, nedvojbeno je da je moguće pronaći i one s imenima. Sustavnom analizom onomastičke i frazeološke literature, rječnika i radova skupljeno je 61 ime koje se javlja u pronađenim frazemima. Uz svaki frazem navedeno je njegovo značenje, a prema riječima autorice Marinčić, frazemi s (osobnim) imenom često mogu simbolizirati određenu ljudsku osobinu ili neki događaj te se etimološkom analizom pojedinog antroponima može odrediti značenje frazema. S obzirom na sintaktičko ustrojstvo frazema, najviše se imena može pronaći u frazemskim sintagmama (90 %), a s obzirom na središnju punoznačnicu frazema najviše je imena u glagolskim frazemima (36 %). Gledajući porijeklo frazema, najviše je onih koji se ubrajaju u biblijske frazeme s biblijskim imenima (19). Posljednje je istraživanje s obzirom na to je li riječ o domaćem ili stranom antroponimu ili toponimu dokazalo prevlast stranih antroponima (57 %). Nedvojbeno, dobiveni se rezultati slažu s početnom pretpostavkom, očekivano je da će analizom korpusa biti pronađen velik broj imena u frazemima. Dokazana je prevlast antroponima nad toponimima i to stranih nad domaćima te je potvrđena prevlast frazemskih sintagmi. Međutim, dobiveni rezultati prikazuju i odstupanja od ostalih početnih pretpostavki, tj. s obzirom na središnju punoznačnicu prevladavaju glagolski frazemi (36 %), a ne imenički, a s obzirom na porijeklo ponajviše je biblijskih, potom antičkih frazema.

6. RJEČNIK FRAZEMA

Rječnik frazema sastavljen je tako da su abecednim redom poredani frazemi prema imenu koje se javlja u pojedinom frazemu. Ukupno je 61 ime i 83 frazema u rječniku, a uz svaki frazem navedeno je i njegovo značenje.

ABRAHAM

- *preselili se u Abrahamovo krilo* = umrijeti

ADAM

- *od Adama i Eve* = 1. od davnine, oduvijek, od pamtivijeka, 2. preopširno, nadugačkoi naširoko
- *u Adamovu kostimu* = gol, nag, bez odjeće

AHILEJ

- *Ahilova peta* = ranjivo mjesto, slaba strana nečega

ALBANIJA

- *zaostao kao Albanija* = zaostao

AMERIKA

- *otkriti/ otkrivati Ameriku* = objaviti/objavljivati već davno poznatu stvar, predstaviti /predstavljati poznato kao novo
- *to je Amerika* = bogatstvo, blagostanje je što
- *to je bila Amerika* = kada se nešto uspoređuje s nečim gorim
- *spremati se kao da ide u Ameriku* = nepotrebno se dugo spreмати

ANĐELIJA

- *ćorava Anđelija* = ožujaska mećava, martovska vijavica, jak vjetar sa snijegom (Matešić, 1982:3)

APOLON

- *lijep kao Apolon* = vrlo lijep (naočit)

ARIJADNA

- *Arijadnina nit* = način da se čovjek izvuče iz teškog položaja, odande gdje je zalutao

BABILON

- *biti (naći se) u Babilonu* = biti u mjestu nerazumljiva govora, biti u mjestu s mnogo govora

BETLEHEM

- *svijetliti se kao u Betlehemu* = biti jako osvijetljeno

BOSNA

- *{i (pa)} mirna Bosna* = gotovo, riješeno, u redu, stvar je svršena

DOMOKLO

- *Domoklov mač* = stalna pogibelj koja nekome prijeti

DRINA

- *ispravljati krivu Drinu* = rješavati pitanje koje je besmisleno rješavati, baviti se onim što je nemoguće riješiti

EVA

- *od Adama i Eve* = 1. od davnine, oduvijek, od pamtivijeka, 2. preopširno, nadugačko i naširoko
- *u Evinu kostimu* = gola, naga, bez odjeće
- *Evina kći* = žena, tipična osoba ženskog spola

GOMORA

- *Sodoma i Gomora* = veliki razvrat

GRČKA

- *dužan kao Grčka* = dužan svima, pun dugova, prezadužen
- *star kao Grčka* = jako staro, prastaro

HARIBDA

- *između Scile i Haribde* = između dviju velikih teškoća, između dva zla, u vrlo teškom položaju (situaciji)

ISUS

- *muka Isusova je što* = velika teškoća je što

JANKO

- *Janko i Marko* = svi, svakojaki
- *proći (provesti se) kao Janko na Kosovu* = provesti se vrlo loše, loše proći, nastradati

JOB

- *strpljiv kao Job* = vrlo strpljiv

JOSIP

- *praviti se pravednim Josipom* = praviti se nevinim, bezazlenim

JOVO

- *Jovo nanovo* = opet sve ispočetka

JUDA

- *izdati (prodati) koga kao Juda Krista (Isusa)* = iznevjeriti koga
- *Judine škude* = novac za prljave usluge
- *Judin poljubac* = izdaja

KARLOVAC

- *usput je komu kao magarcu u Karlovac* = nije usput komu

KINEZ

- *imati koga Kineza* = ima koga u iznimno velikom broju /o osobama/

KOLUMBO

- *Kolumbovo jaje* = lako rješiva zamršena stvar

KOSOVO

- *kasno Marko na Kosovo stiže (dođe)* = prekasno je za što; zakasniti {na što}
- *proći (provesti se) kao Janko na Kosovu* = provesti se vrlo loše, loše proći, nastradati

KULIN

- *od Kulina bana* = izdaleka, s velikim uvodom; od davnih (pradavnih) vremena, iz duboke prošlosti
- *za Kulina bana* = nekoć davno, u davnini, u dubokoj prošlosti

LAZAR

- *ležati kao Lazar* = biti nemoćan, ubog, napušten

MADARSKA

- *briga koga što Mađarska nema more (mora)* = posve svejedno komu, ne dira (ne uzbuđuje) niša koga, ravnodušan je tko, baš koga briga za što

MARICA

- *baciti u mutnu Maricu* = uzaludno trošiti, rasipati što

MARIJA

- *držati se (sjediti i sl.) kao drvena Marija* = ukočeno, nepokretno, usiljeno, apatično, bez ikakve reakcije
- *kao bezgrešna Djevica Marija* = skromna djevojka ili mlada žena koja nije sklona grijehu

MARKO

- *kasno Marko na Kosovo stiže (dođe)* = prekasno je za što; zakasniti {na što}
- *pričati Markove konake* = (pričati) nadugo i naširoko, ob. izmišljati
- *Janko i Marko* = svi, svakojaki

MARS

- *kao da je pao s Marsa tko* = kao da ništa ne zna tko, kao da je lud tko; zatečen (neobaviješten) je tko
- *pasti s Marsa* = biti naivan (glup, neinformiran, neobaviješten, zbunjen)

MARTIN

- *Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba* = za onoga koji u gradu ništa ne nauči, koji se vrati kakav je otišao

METUZALEM

- *star kao Metuzalem* = jako star

MOHIKANAC

- *posljednji Mohikanac* = posljednji (zadnji) predstavnik (predstavnica) čega

MUJO

- *kud svi Turci tud i mali Mujo* = radi društva sve se čini i ne treba se osamiti, kako drugi tako i ja, kako čine drugi tako ću ja (češ ti itd.); treba postupiti kao drugi, prema društvu (ob. u društvenom ophođenju, u društvenosti i sl.)

PANDORA

- *Pandorina kutija* = izvor velikih i nepredvidivih nevolja, pogubni dar

PARIZ

- *biti kao dama iz Pariza* = biti uštogljen

PAVAO

- *Petar i Pavao* = svatko

PENELOPA

- *vjerna kao Penelopa* = potpuno vjerna (odana)

PETAR

- *koštati (stajati) kao svetoga Petra kajgana* = vrlo skupo stajati
- *Petar i Pavao* = svatko

PILAT

- *slati (ići) od Poncija do Pilata* = lutati tražeći rješenje (pravdu itd.)
- *dospjeti (naći se) kao Pilat u Vjeronanju* = slučajno se negdje naći

PIR

- *Pirova pobjeda* = pobjeda kpja stoji toliko žrtava da ne predstavlja stvaran uspjeh

PONCIJE

- *slati (ići) od Poncija do Pilata* = lutati tražeći rješenje (pravdu itd.)

POTEMKIN

- *Potemkinova sela* = tobožnje (lažno, navodno, nepostojeće) blagostanje, uljepšavanje činjenica, opsjenarstvo

RUS

- *pijan kao Rus* = jako pijan
- *piti kao Rus* = mnogo i često piti, opijati se
- *puši kao Rus* = vrlo mnogo i neumjereno puši
- *imati koga kao Rusa* = ima koga u iznimno velikom broju /o osobama/

SALAMUN

- *mudar kao Salamun (Solomun)* = veoma mudar

SAVA

- *Sava ni Drava ne može oprati što // Sava ni Drava neće oprati što* = ne može nitko opravdati što, nitko ne može skinuti krivnju, ljagu

SCILA

- *između Scile i Harbde* = između dviju velikih teškoća, između dva zla, u vrlo teškom položaju (situaciji)

SIZIF

- *Sizifov posao* = neprekidan, uzaludan, beskrajan posao

SODOMA

- *Sodoma i Gomora* = veliki razvrat

SRIJEM

- *ravno je komu odavde do Srijema* = svejedno je komu, potpuno je ravnodušan tko prema svemu

ŠIBENIK

- *biti zreo za Šibenik* = biti lud

ŠVICARSKA

- *kao sat iz Švicarske* = jako točan

TANTAL

- *Tantalove muke* = velike (nepremostive) poteškoće, teške (nesnosne) patnje

TOMA

- *nevjerni Toma* = sumnjičavac (nepovjerljiv) čovjek, čovjek koji nikomu ne vjeruje

TURČIN

- *pušiti kao Turčin* = mnogo (prekomjerno, stalno) pušiti
- *kud svi Turci tud i mali Mujo* = radi društva sve se čini i ne treba se osamiti, kako drugi tako i ja, kako čine drugi tako ću ja (ćeš ti itd.); treba postupiti kao drugi, prema društvu (ob. u društvenom ophođenju, u društvenosti i sl.)

VENERA

- *džepna Venera* = žena (djevojka) sitne građe i niska stasa

ZAGREB

- *Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba* = za onoga koji u gradu ništa ne nauči, koji se vrati kakav je otišao

7. LITERATURA

1. Finka, Božidar. 1955. Porijeklo naziva Citorij, Radovi Instituta JAZU u Zadru
2. Fink-Arsovski, Željka. 2000. Tipovi frazema-fonetskih riječi, Riječki filološki dani, u: *Zbornik radova 3*, Rijeka, str. 93-98
3. Fink-Arsovski, Željka. 2002. Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra, FF press, Zagreb 2002, str. 128, u: *Prikazi i osvrti, Rasprava Instituta hrvatskog jezika i jezikoslovlja*, knj. 28 (2002), str. 365-416 (dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=102736)
4. Frančić, Anđela. 2013. Prinos Božidara Finke hrvatskoj onomastici, *Folia Onomastica Croatica 22*, str. 59-68
5. Hrnjak, Anita. 2017. Antroponimi u rodno obilježenoj frazeologiji hrvatskog i ruskog jezika, *Slovoftaz*, Zagreb, str. 349-362
6. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Baza frazema hrvatskog jezika (dostupno na: <http://frazemi.ihjj.hr/>)
7. Kolenić, Ljiljana. 1998. *Riječ o riječima: iz hrvatske leksikologije i frazeologije 17. i 18. stoljeća*, Osijek: Matica hrvatska
8. Kolenić, Ljiljana. 2006. *Riječi u svezama: povijest hrvatske frazeologije*, Osijek: Matica hrvatska
9. Kovačević, Barbara, Ramadanović, Ermina. 2013. Frazemske polusloženice (od rječnika preko tvorbe do pravopisa i obratno), *Rasprave*; Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 39/1, 271-291
10. Marinčić, Senka, Ramljak, Magdalena, Glibić, Darija. 2019. Frazemi s biblijskim osobnim imenima u njemačkim i hrvatski rječnicima, *Hum XIV*, Vol. 14, No. 21
11. Matešić, Josip. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga
12. Matešić, Josip. 1995. Frazeologija i dijalektologija, u: *Hrvatski dijalektološki zbornik 9*, Zagreb
13. Menac, Antica, Fink-Arsovski, Željka, Venturin, Radomir. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak
14. Menac, Antica. 1970. O strukturi frazeologizma, *Jezik*, XVII, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb
15. Menac, Antica. 1978. Naznake u vezi s klasifikacijom frazeologije, *Filologija*, No. 8, str. 219-222

16. Menac, Antica. 1994. Frazeologija u različitim tipovima jednojezičnih hrvatskih rječnika, *Filologija* 22-23, str. 161-168
17. Menac-Mihalić, Mira. 2003-2004. Hrvatski dijalektni frazemi s antroponimom kao sastavnicom, *Folia Onomastica Croatica* 12-13, str. 361-385
18. Menac-Mihalić, Mira. 2010. O hrvatskim dijalektnim frazemima s toponimom kao sastavnicom, *Folia Onomastica Croatica* 19, str. 203-222
19. Parizoska, Jelena. 2018. Poredbeni frazemi s vlastitim imenima u hrvatskome – korpusni pristup, str. 140-151
20. Putanec, Valentin. 1975. *Eseu o jezičnom znaku i onomastici i antroponimiji u Hrvata*, Predgovor u knjizi Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske (ur. V. Putanec i P. Šimunović). Zagreb, str. 5-14
21. Skračić, Vladimir. 2011. *Toponomastička početnica. Osnovni pojmovi i metoda terenskih istraživanja*, Zadar
22. Šimunović, Petar. 2010. Uvod u hrvatsko imenoslovlje, *Filologija* 55, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb
23. Turk, Marija. 1994. Naznake o podrijetlu frazema, *Fluminensia*, god. 6, br. 1-2, str. 37-47
24. Turk, Marija. 1997. Prilog proučavanju čakavske frazeologije, *Suvremena lingvistika* 1/2, str. 31-324
25. Turk, Marija. 2002. Unutarjezični i međujezični aspekt poredbene frazeologije, Željka Fink-Arsovski, Poredbena frazeologija: Pregled izvana i iznutra, *Fluminensia*, Vol. 14, br. 2, str. 107-136
26. Vajs, Nada i Fuchs Žic, Milena. 1998. Definicija i frazem u jednojezičnom rječniku, *Filologija*, No. 30-31, Zagreb, str. 363-368
27. Vasung, Ana. 2017. Status antroponima u frazemima, *Slovofraz*, Zagreb, str. 471-478
28. Vuković, Siniša. 2007. Onomastička terminologija, *Čakavska rič*, br. 1., Split

